

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Парадісопулоса Софроніоса Іліаса за темою:
«Соціо-демографічне становище грецького населення Одеси
(кінець XVIII– початок XX ст.)», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософи (в галузі історії)
за спеціальністю 032 Історія та археологія

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт.

Останнім часом в Україні актуалізується питання щодо демографічної ситуації та її ризиків на майбутнє. Саме тому в сучасній суспільній думці превалюють питання щодо прогнозування майбутнього країни та її громадян. Однак бракує надійного інструментарію, джерел та розробок подібних тем у ретроспективних вимірах та й історична демографія, на жаль, поки що перебуває на периферії академічних досліджень. Саме тому моделювання демографічних процесів у минулому набуває особливої актуальності.

Окрім цього, актуальність представленого дослідження обумовлюється недостатністю висвітлення в українській історіографії демографічних проблем грецької діаспори в Україні загалом та м. Одеси зокрема й відсутністю порівняльних досліджень в межах регіональної демографії.

Все вищезазначене визначає наукову актуальність проблематики дослідження.

Дисертаційне дослідження виконане в рамках планової теми кафедри археології, етнології та всесвітньої історії Одеського національного університету імені І.І. Мечникова «Еволюція та революція у новий та новітній часи» 2018–2022 рр. (номер державної реєстрації 0118U004431).

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна.

Дисертаційна робота є першим комплексним дослідженням демографічного розвитку греків Одеси в кінці XVIII – на початку XX ст.

Уперше:

- представлені процеси формування та відтворення демографічного розвитку греків Одеси в 1794–1920 рр.;
- показано механізм практик греків Одеси шляхом вивчення шлюбності, народжуваності та смертності в кінці XVIII – на початку XX ст.;
- здійснено огляд соціальних інститутів (перш за все — родин) та повсякденного життя грецького населення Одеси;
- з'ясовано особливості характеру розвитку грецької громади Одеси в її міжконфесійних та міжнаціональних відносинах кінця XVIII – початку XX ст.

Дисертаційна робота Парадісопулоса Софроніоса Іліаса побудована за проблемним принципом, має всі необхідні елементи у вступі. Логічною є структура другого, третього та четвертого розділів. Так, у другому розділі розглянуто історичний розвиток грецької спільноти протягом 120 років та представлено основні етапи історичної динаміки присутності грецької спільноти в місті. Дисертант детально підійшов до з'ясування основних чинників етнодемографічного розвитку греків Одеси до початку ХХ ст., акцентуючи увагу в третьому розділі на динаміці народжуваності та смертності серед греків у розглянутий період. Четвертий розділ роботи присвячено соціальним інститутам та практикам грецького населення Одеси. Окрім характеристики основних показників та індексів укладання шлюбів, представлено територіальну, соціальну та професійну структуру грецької общини міста, що є безперечним досягненням дисертанта в розробці даної проблематики.

Висновки роботи ґрунтовні та логічні й не викликають заперечень. Наукові результати, отримані в роботі, відповідають поставленим дослідницьким завданням.

Робота Парадісопулоса Софроніоса Іліаса є новаторською, спирається в тому числі на нововиявлені архівні джерела, має творчий дослідницький характер, розкриває практично не представлені в українській історіографії аспекти функціонування грецької громади Одеси, новаторські подає питання народжуваності, смертності та шлюбності. З огляду на це можна однозначно говорити про те, що представлена робота йде в руслі європейської історичної науки, відповідає сучасним підходам історичного бачення соціально-демографічних процесів країн Європи.

Слід також відзначити значну кількість опрацьованих архівних документів у 9 Фондах Державного архіву Одеської області, фондах Головного державного архіву Греції, Дипломатичного та історичного архіву Міністерства закордонних справ Греції.

Доповнюють роботу 18 додатків, які присвячені статевіковим характеристикам греків Одеси у розглянутий період, а також наочно демонструють хронологічну варіативність співвідношення статей серед новонароджених у грецькій общині Одеси протягом 1800-1820 рр., сезонність народжуваності, динаміку шлюбів та смертність за віковими категоріями. Наведені матеріали в додатках дозволяють простежити механізм відтворення грецького населення шляхом вивчення чинників шлюбності, народжуваності та смертності, що є одним з безпосередніх завдань дисертаційного дослідження.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Занурення автора у проблему, використання сучасної наукової методології обумовили високий рівень обґрунтованості наукових результатів.

Кожна з тез має необхідні посилання та логічно пов'язана з іншими положеннями, які також у свою чергу отримують документальне підтвердження. В цілому тези, які виносяться на захист, можна вважати підкріпленими, обґрунтованими та логічно-послідовними.

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи.

Практичне значення отриманих результатів дослідження Парадісопулоса Софроніоса Іліаса виявляється у розширенні історичного контексту дослідження історії Одеси та історії грецької діаспори в Україні.

Використання результатів роботи.

Одержані результати можуть бути використані при підготовці спецкурсів та лекцій, написанні узагальнюючих праць з історії України, історії Одеси, з питань етнопонаціональної політики, формування та змін етнічного складу населення України, краєзнавчих дослідженнях.

Оцінка мови та стилю дисертації.

Мова дисертації грамотна, стиль викладення – академічний.

Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації.

Оформлення дисертації відповідає затвердженим вимогам до оформлення дисертації відповідно наказу МОН України від 12 січня 2017 р. №40 (зі змінами внесеними згідно наказу МОН від 31 травня 2019 р. № 759).

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Дисертаційне дослідження Парадісопулоса Софроніоса Іліаса відповідає спеціальності 032 Історія та археологія.

Зауваження та рекомендації:

1. Автор дисертації здійснив багатопланове узагальнююче дослідження, що повело за собою, в окремих випадках, стислий виклад матеріалу та його висновків, тому ряд позицій можна було б розгорнути в окремі підрозділи. Зокрема, на більш повний виклад заслуговує другий розділ, в якому розглядається історична еволюція грецької спільноти Одеси (кінець XVIII–1920 р.) в соціально-демографічних аспектах. Зокрема, було б надзвичайно цікаво показати місце в грецькій спільноті Одеси жіноцтва та молоді. Окрім того, можна було б представити комунікаційні зв'язки греків міста безпосередньо з Грецією.

2. Без сумніву досягненням Парадісопулоса Софроніоса Іліаса є розшук і введення в науковий обіг матеріалів грецького перепису 1879 р., що знаходиться у фондах Головного державного архіву Греції. З огляду на це окремішнього опису заслуговує показ громадян Греції, що знаходились

в Одесі. Відомості про них розпорошені по різних розділах і підрозділах, але для читача було б важливо представити наочне бачення цієї групи греків.

3. Уявляється, що більш розгорнутої характеристики потребує питання щодо виявлення модернізаційних впливів на розвиток урбанізаційних процесів в Одесі, а саме впливу на грецьку громаду міста.

4. Автором представлені чисельні додатки, що суттєво доповнюють бачення соціо-демографічних аспектів розвитку греків Одеси. Разом з тим, серед них є тільки декілька матеріалів компаративного характеру. Бажано було б значно розширити матеріал щодо етнічних груп Одеси у порівнянні з греками.

Зазначені зауваження не зменшують значення та важливість висновків роботи і носять рекомендаційний характер.

Відповідність дисертації вимогам, передбаченим пунктами 6,7 Порядку присудження ступеня доктора філософії, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для історичної науки та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчать про особистий внесок здобувача в науку та характеризуються єдністю змісту.

Кількість наукових публікацій, повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації.

За результатами роботи над дисертацією автором опубліковано 22 наукові статті, що відображають основні результати дисертації, з них 4 статті у фахових та наукометричних виданнях; 2 розділи у зарубіжній колективній монографії; 10 публікацій, в яких додатково відображено результати дисертації (зокрема 4 — в закордонних наукових часописах). Результати дослідження пройшли апробацію на 7 всеукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференціях.

Спираючись на тематику публікацій, у роботах було висвітлено демографічні зміни та соціально-економічні характеристики грецької громади Одеси протягом кінця XVIII – початку XX ст.

Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Робота пройшла перевірку на академічний плагіат. Оригінальність складає – 92,94%.

Дисертаційна робота **Парадісупулоса Софроніуса Гліаса «Соціо-демографічне становище грецького населення Одеси (кінець XVIII–початок XX ст.)»** є самостійним, оригінальним, завершеним дослідженням, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 р.

17 січня 2024 р.

Рецензент
кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри археології,
етнології та всесвітньої історії
ОНУ імені І.І. Мечникова

Галина СТОЯНОВА

Підпис громад.	<i>Галини Стоянової</i>
посада	<i>доцент</i>
ЗАВІРЯЮ:	
Проректор ОНУ імені І. І. Мечникова	
<i>[Signature]</i> Запорожченко О. В.	